

تاریخ به
روایت فلسفه
از سرودت، آلی بدیو

احمد محمد پیور

دپارتمان انسان شناسی، دانشگاه ماساچوست - امهرسٹ

سرشناسه: محمدپور، احمد، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ به روایت فلسفه: از هروود تا آلن بدیو / احمد محمدپور.
مشخصات نشر: قم: لوگوس، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۶۷۸ص. : جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۵۳۳-۸-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابخانه.
موضوع: تاریخ نویسی
موضوع: Historiography
موضوع: فلسفه - تاریخ نویسی
موضوع: Historiography - Philosophy
رده ی کنگره: ۱۳۹۶۲/ D۱۳
رده بندی دیویی: ۹۰۷/۲
شمار کتابخانه ملی: ۴۹۵۹۶۱

تاریخ به روایت فلسفه از هروود تا آلن بدیو

احمد محمدپور، دانشگاه مساجد، فهرست

ویراستار: مقدم مهدوی
طراح جلد و صفحه آرا: حسین راست منش
چاپ: اشراق
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان (با جلد نرم)
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۵۳۳-۸-۳

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً یا جزئاً، به هر شکل اعم از چاپ، فتوکپی، اسکن، صوت، تصویر یا انتشار الکترونیک بدون اجازه ی مکتوب از نشر لوگوس ممنوع است.

ایمیل: info@irlogos.com

تماس با مرکز یخش: تلفن همراه: ۰۹۰۲۱۵۴۰۰۴۲

www.irlogos.com

به نام خدا

فهرست

۱.....	مقدمه‌ی ناشر
۳.....	سخنی با خواننده
۷.....	فصل اول: مفاهیم و بنیان‌ها
۸.....	مقدمه
۸.....	فلسفه‌ی تاریخ: برخی اشارت‌ها
۱۴.....	وظایف مؤرخ
۱۵.....	امکان معرفت تاریخی
۱۸.....	سطوح تحلیل تاریخی
۲۰.....	دانش تاریخ‌نگارانه
۲۱.....	فهم تاریخ‌نگارانه
۲۴.....	قوانین تاریخ
۲۷.....	روایت و تفسیر
۲۸.....	تحقیق و نگارش تاریخی
۳۲.....	عینیت تاریخ‌نگارانه
۳۵.....	عینیت و روش
۳۷.....	تاریخ تطبیقی
۳۹.....	وفاق و معرفت
۴۳.....	فصل دوم: نوع‌شناسی تبیین
۴۴.....	مقدمه
۴۴.....	تبیین در تاریخ‌نگاری

۵۲.....	تبیین در میانه‌ی علم و غیر علم
۵۵.....	تفسیر، تبیین و تفهیم
۵۷.....	تبیین‌های روایتی
۶۰.....	تبیین‌های علمی
۶۱.....	تبیین‌های تباینی
۶۲.....	تبیین‌های ژنتیکی
۶۳.....	تبیین‌کنش فردی
۶۴.....	تبیین‌کنش جمعی
۶۶.....	تبیین‌شاملی کنش‌های جمعی
۶۸.....	تبیین تفسیر اجتماعی
۷۲.....	علل کوچک فراوان
۷۲.....	فرضیات علمی عدم وجود
۷۶.....	استدلال‌های علمی در ساینس ریخ
۷۷.....	عین‌گرایی در برابر ذهن‌گرایی
۸۳.....	ایده‌ی تاریخ جهان‌شمول
۸۹.....	فصل سوم: مبانی استدلالی
۹۰.....	مقدمه
۹۰.....	تجمیع
۹۳.....	تجمیع و دغدغه‌های فلسفی
۹۶.....	هستی‌شناسی ایزه‌های تاریخ‌نگارانه
۱۰۱.....	هستی‌شناسی اجتماعی و تبیین
۱۰۶.....	مفاهیم و انواع
۱۱۳.....	تاریخ و خطاهای منطقی مورخان
۱۱۸.....	مغالطه‌ها و مورخان
۱۲۳.....	تاریخ‌نگاری و اسطوره
۱۲۷.....	محدودیت‌های تاریخ‌نگاری
۱۳۲.....	فرض‌ها و استدلال‌های خلاف واقع
۱۳۶.....	نظریه‌ی انتقادی حقیقت
۱۳۹.....	متون و معنا
۱۵۱.....	علل کنش‌های انسانی

۱۵۶	حقیقت و توصیف
۱۷۵	فصل چهارم: نگاهی به تاریخ تاریخ‌نگاری
۱۷۶	مقدمه
۱۷۶	هروودت
۱۷۸	توسیدید
۱۸۴	تاریخ عمومی (۳۰۰ - ۱۰۰۰)
۱۸۶	تاریخ قوی - ملی (۵۰۰ - ۱۰۰۰)
۱۸۶	تاریخ محل و تاریخ نهادی (۳۰۰ - ۱۰۰۰)
۱۸۷	بیوگرافی مسیحی
۱۸۸	تاریخ‌نگاری چهارده در اواخر قرون وسطی
۱۸۹	تاریخ دودمانی
۱۸۹	تاریخ معاصر یا تاریخ چشم‌دید
۱۸۹	تاریخ‌نگاری شهری
۱۹۰	موزه‌خانه یونانی
۱۹۲	بنیان‌های رومی تاریخ‌نگاری
۱۹۳	پیدایش تاریخ‌نگاری یونانی
۱۹۶	فلسفه‌ی اسلامی تاریخ
۱۹۸	تاریخ‌نگاری در عصر رنسانس
۲۰۷	تاریخ‌نگاری در قرن نوزدهم و بیستم
۲۱۵	تاریخ‌گرایی سکولار
۲۱۹	فصل پنجم: پیوستار قاره‌ای - تحلیلی
۲۲۰	مقدمه
۲۲۰	فلسفه‌ی تأملی تاریخ
۲۲۹	هگل و الهیات تاریخ
۲۳۲	مارکس و الهیات زمینی
۲۴۲	فلسفه‌ی قاره‌ای
۲۴۹	فلسفه‌ی تحلیلی تاریخ
۲۵۳	اثبات‌گرایی
۲۵۶	اثبات‌گرایی منطقی

۲۶۱.....	اتمیسیم منطقی.....
۲۶۴.....	رنالیسم.....
۲۶۶.....	رنالیسم تحلیلی.....
۲۶۹.....	فصل ششم: فراسوی رنالیسم.....
۲۷۰.....	مقدمه.....
۲۷۰.....	ضد رنالیسم.....
۲۷۳.....	رنالیسم انتقادی.....
۲۷۹.....	بعاد نرم و غیر لازم معرفت.....
۲۸۶.....	رنالیسم علی و تاریخ.....
۲۸۹.....	شرق شناسی.....
۲۹۶.....	ذهنیت و سوژگی پس از تعمای.....
۲۹۸.....	روش شناسی شرق شناسی.....
۳۰۱.....	تاریخ گرایی کلاسیک.....
۳۰۱.....	تاریخ گرایی.....
۳۰۷.....	نقد پوپر از تاریخ گرایی.....
۳۰۸.....	تاویل گرایی.....
۳۱۴.....	فلسفه‌ی تاریخ در پایان جنگ سرد.....
۳۱۸.....	ابر تاریخ.....
۳۲۴.....	نقد فرهنگی.....
۳۳۲.....	روایت گرایی.....
۳۴۲.....	رویکرد پستاتاریخی.....
۳۵۱.....	پست مدرنیسم.....
۳۵۹.....	فصل هفتم: فلسفه‌های وجودی تاریخ: اگزیستانسیالیسم و پدیدارشناسی.....
۳۶۰.....	مقدمه.....
۳۶۰.....	اگزیستانسیالیسم: زمان و تجربه.....
۳۶۶.....	تلاش‌های سارتر.....
۳۶۹.....	هایدگر و فلسفه‌ی تاریخ.....
۳۷۵.....	پدیدارشناسی: پدیدار، توصیف و ذات.....
۳۷۹.....	رنالیسم پدیدارشناختی.....

۳۷۹.....	اولویت معرفت‌شناختی توصیف
۳۸۷.....	اصل وفاداری
۳۸۲.....	اپوخه
۳۸۶.....	مسیر انفعالی - دریافتی هستی
۳۸۸.....	توجه باز

۳۹۱.....	فصل هشتم: نقد فرهنگ و پرابلماتیک بازنمایی: پراگماتیسم، نظریه‌ی انتقادی و مطالعات فرهنگی...
۳۹۲.....	مقدمه
۳۹۲.....	پراگماتیسم فراسوی دو گرایی
۳۹۵.....	طبیعت‌گرایی و عینیت
۳۹۹.....	شرایط حقیقت
۴۰۷.....	درک پراگماتیک تاریخ
۴۰۹.....	پراگماتیزه کردن تاریخ‌نگاری
۴۱۲.....	رورتی و پراگماتیسم متأخر
۴۱۸.....	نظریه‌ی انتقادی: نقد به منزله‌ی ضرورت تاریخی
۴۲۴.....	نظریه‌ی انتقادی و تاریخ‌نگاری انتقادی
۴۳۰.....	تاریخ‌نگاری انتقادی
۴۳۳.....	مطالعات فرهنگی: پیچیدگی و نگاه بین‌رشته‌ای
۴۳۸.....	بنیان‌های اندیشمندی
۴۴۸.....	مفاهیم و اصول
۴۵۲.....	مطالعات فرهنگی و تاریخ‌نگاری

۴۵۵.....	فصل نهم: فلسفه‌های پراکنده: دریدا، دلوز و ژیرک
۴۵۶.....	مقدمه
۴۵۶.....	ردیای ژاک دریدا
۴۶۷.....	واسازی و امکان
۴۶۵.....	واسازی به مثابه‌ی روش
۴۷۰.....	ژیل دلوز: پراکندگی و پیوستگی
۴۷۴.....	شدن و بودن
۴۷۷.....	اسلاوی ژیرک: مدرنیته و ابتدال
۴۷۸.....	فریوید لاکان

۴۸۶	اخلاق میل
۴۸۸	از میل به ایدئولوژی
۴۹۱	ژوئیسانس، سیاست و خرد
۴۹۴	سوژه، توهم و دیگری
۴۹۷	این دو زیژک
۴۹۹	هگل، زیژک و گیرنده‌ی در حال ناپدیدشدن
۵۰۵	فصل دهم: چپ نو: آگامبن و بدیو
۵۰۶	پنجم
۵۰۶	جورج آگامبن: بنیاد اخلاقی قدرت
۵۰۸	هوموساکنر حیات رفنه
۵۱۳	اخلاق مدرنیته
۵۱۶	کودکی و تاریخ، زبان و...
۵۱۹	کودکی و تاریخ
۵۲۱	منجی‌گرایی
۵۲۴	روش‌شناسی آگامبن
۵۳۲	آلن بدیو: به سوی کثرت
۵۳۶	چرا هستی‌شناسی ریاضی؟
۵۴۳	ریاضیات به منزله‌ی هستی‌شناسی
۵۴۹	شرایط
۵۵۱	سوژه
۵۵۷	نظریه‌ی مجموعه‌ها
۵۵۹	رخداد
۵۶۳	توپوگرافی رخداد و حقیقت
۵۶۹	بازتعریف زمان و رخداد
۵۷۱	فصل یازدهم: سخن آخر
۵۷۵	منابع فارسی
۵۷۶	منابع انگلیسی
۶۱۷	نمایه

مقدمه‌ی ناشر

نشر لوگوس با قرار در شمار «زبان، فرهنگ، و اندیشه» در سرلوحه‌ی کار خود، چندین هدف مهم را پی می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین این اهداف، حمایت از تولیدات علمی تألیف شده توسط ایرانیان برای مخاطبان ایرانی است. آنچه جامعه‌ی دانشگاهی ما نیاز دارد ترجمه‌ی صرف محلهای تولیدشده برای مخاطب غیرایرانی نیست، بلکه تولید و بازتولید یافته‌های علمی اندیشمندان ایرانی و غیرایرانی برای مخاطبان ایرانی است.

در این راستا، برنامه‌های جدی‌ای نیز در پیش روی نشر لوگوس قرار دارد و تئوری چند از اساتید برجسته در حوزه‌های مختلف سرگرم و مشتاق کتب ویژه با تأکید بر حوزه‌ی روش‌شناسی‌های مختلف در علوم انسانی، از جمله در زمینه‌ی تحلیل گفتمان، نشانه‌شناسی و رتوریک و مانند آن هستند. به علاوه، به خاطر وابستگی خودم به شیوه‌های انتقادی و تحلیلی نگارش علمی، مجموعه‌ای نیز در این زمینه در حال شکل‌گیری است.

در چنین حال و هوایی، اتفاقی بس میمون افتاد و به واسطه‌ی دوست دانشمند، جناب مقدم مهدوی، با دکتر احمد محمدپور از نزدیک آشنا شدم. پیش‌ازاین، به واسطه‌ی سه‌گانه‌های روش‌شناسی؛ روش در روش، فراروش، و روش تحقیق کیفی ضدروش؛ دکتر محمدپور را به‌خوبی می‌شناختم. زمانی که

کتاب تاریخ به روایت فلسفه از طریق ایشان به نشر لوگوس پیشنهاد شد، با خواندن بخش‌هایی از کتاب بی‌درنگ وظیفه‌ی چاپ آن را پذیرفتم زیرا کتاب از ویژگی‌های ممتازی برخوردار است.

تاریخ به روایت فلسفه، که به تحولات اندیشه‌ی تاریخی و تاریخ‌نگاری از یونان و روم باستان تا عصر پسامدرن می‌پردازد، دارای قلمی روان ولی لحنی انتقادی و تحلیلی است، لحنی که شایسته‌ی یک اثر دانشگاهی خوب است. در عین حال، کتاب بُعدی روش‌شناختی نیز دارد و اندیشه‌های بنیادینی چون مسئله‌ی معنا، متن و حقیقت، اگزستانسیالیسم و پدیدارشناسی، و اندیشه‌های متفکران ساختارگرا، پساساختارگرا و تئوری چون دریدا، لاکان، دلوز، ژیرک، آگامبن، بدیو و دیگران را مطرح می‌سازد. بر علوم دیگر و اندیشه‌های معاصر در علوم انسانی اثراتی شگرف داشته‌اند. از این رو، این باورم که تاریخ به روایت فلسفه مخاطبین بسیاری را خشنود خواهد ساخت.

در پایان، شایسته است از اعتنایی که جناب مقدم مهدوی و دکتر احمد محمدپور به نشر نوپای لوگوس داشتند، قدردانی و از زحمات جناب مهدوی و سایر دوستان برای ویرایش این اثر گرامی‌ها سپاسگزاری کنم.

سید علی اصغر سلطانی

آبان ۱۳۹۶

سخنی با خواننده

تصمیم به نگارش کتاب حاضر حکایتی است طولانی و پرماجرا. چند سال پیش برای جلسه‌ی نقد و بررسی کتاب در روش در روش به پژوهشکده‌ی تاریخ اسلام در تهران دعوت شدم. دعوت را پذیرفتم و جلسه با حضور منتقدان و تعدادی از دانشجویان علاقه‌مند به خوبی برگزار شد. بعد از آن جلسه، یک از اهالی مجله‌ی سوره‌ی اندیشه مصاحبه‌ای مکتوب درباره‌ی نشانه‌شناسی و تاریخ‌ترتیب دادند که در کتاب ماه تاریخ منتشر شد. همین دو برخورد با دوستان تاریخ زمینه‌ای فراهم آورد برای تفکر درباره‌ی پیشنهاد نگارش کتابی در خصوص روش تحقیق برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌ی تاریخ. بعد از بررسی و رایزنی‌هایی چند، کلیات و فهرست مقدماتی کتاب آماده شد تا طبق آن عمل شود. درحالی‌که سرگرم مطالعه برای برداشتن نخستین گام‌های آماده‌سازی کتاب بودم، ناگزیر محل کار و سکونت خود را در دانشگاه بوعلی‌سینا همدان رها کرد. عازم دانشگاه صلاح‌الدین در اربیل عراق شدم و در بخش فلسفه به تدریس پرداختم. اما نارنگرش کتاب هیچ‌گاه متوقف نشد. سعی می‌کردم هرروز به کار اضافه کنم، از سطری گرفته تا صفحه‌ای یا بیشتر. هیچ‌چیزی توانست مانع انجام کار شود، گرچه وقفه‌هایی کوتاه و گاه طولانی ایجاد می‌شدند. در خلال نگارش کتاب به این نتیجه رسیدم که باید فهرست، زمان و اهداف کتاب را نادیده بگیرم و بر دامنه و عمق کار بیفزایم. آشنایی با حوزه‌ی تاریخ‌نگاری و فلسفه‌ی تاریخ در من هیچانی به پا کرده بود، توفیقی اجباری آن هم در این وانفسای نابه‌هنگام، ترکیبی از شگفتی، تحسین و نگرانی. در همان ابتدای کار تقریباً به

پیچیدگی و عمق فلسفه‌ی تاریخ پی برده بودم و تصور می‌کردم نباید دست به چنین کاری می‌زدم؛ گرچه سعی داشتم خود را چنین توجیه کنم که روش، روش است و قرار است کتابی درباره‌ی روش تاریخی بنویسم آن‌هم عمدتاً درسی، نه چیزی بیشتر. به تدریج بیشتر شگفت‌زده و درعین حال نگران شدم. شگفتی از باب آن بود که گمان نمی‌کردم حوزه‌ی فلسفه و روش در تاریخ‌نگاری تا به این پایه وسیع، عمیق، پیچیده و کهن باشد و نگرانی از این نظر که به‌عنوان خواننده‌ای که هرازگاهی ناخنکی به آثار تاریخی زده بودم، جای این مباحث و آثار را در فضای رشته‌ی تاریخ کشور بسیار خالی دیده بودم.

در نهایت جدول زمانی و فهرست از پیش طراحی‌شده را کنار نهادم و سعی کردم خود را به جریان آزاد منابع و مطالب بسپارم تا چه پیش آید. آثار فراوانی را در این حوزه یافتیم یا خریداری کردیم. برخی از استادان و بزرگان تاریخ در دانشگاه‌های مختلف جهان مکاتبه کردم و در نهایت خودم گفتم تنها کاری که قادر به انجامش هستم آن است که کتابی را در این باره فراهم کنم. چیزی که واسطه‌ی روش و فلسفه؛ هدفی که در کارهای دیگر نیز دنبال کرده بودم. به تدریج، چنین در نظرم آمد که فلسفه و روش در تاریخ قدمتی بس بیشتر از فلسفه‌ی علوم اجتماعی دارد، حتی بیشتر از ادبیات و جامعه‌شناسی؛ سپس کار به آنجا کشید که خواندن تاریخ را نه تنها مقدمه‌ی جامعه‌شناسی و ادبیات تلقی کنم، بلکه آن را معادل هر دو نیز بیندارم.

نکته‌ی دیگر ماهیت بین‌رشته‌ای فلسفه‌ی تاریخ، تاریخ‌نگاری و ارتباط تنگاتنگ آن با دیگر علوم اجتماعی از طرفی و حتی علوم طبیعی از طرف دیگر بود. درعین حال، واقف بودم که سنگی بزرگ برداشته‌ام و حال هر طور هست باید که بر آن ایست کنم. با این حال، در تمام مدت، از این که این مباحث یا آثار در فضای تاریخ کشور جای مناسبی نیافته‌اند، احساس تأسف می‌کردم. سه سال گذشت و کار بازهم ناتمام، در نظر من تمام نشده‌است. هیچ مطلبی به سهولت گذر کنم یا آن را نادیده بگیرم. فهرست اولیه تنها کلیاتی بود پیش رو و نیم‌نگاهی نیز به بعد درسی بودن آن داشتم؛ گرچه در پایان به هیچ‌یک پایبند نماندم. در میانه‌ی راه، مجدداً ناگزیر به تغییر محل سکونت شدم، این بار، تغییر از نوع قاره‌ای بود. از بخش فلسفه‌ی دانشگاه صلاح‌الدین در اربیل سر از بخش انسان‌شناسی دانشگاه اندریلیت آمریکا درآوردیم و این وقفه‌ای چندماهه در کار ایجاد کرد. به محض استقرار، کار را از سر گرفتم، گرچه انتظارات آموزشی و پژوهشی در محل جدید زندگی به

شکلی طاقت فرسا و دیوانه کننده امان نمی داد؛ اما هرگاه زمانی گیر می آمد آن را به کتاب اختصاص می دادم. در نهایت با توجه به فشارهای جانبی و برخی ملاحظات دیگر تصمیم بر آن شد که کار نوشتن کتاب را درجایی متوقف کنم، گرچه همچنان باور دارم مطالب زیادی از قلم یا فهم نویسنده به جا مانده اند. بعد از دو سال تدریس و تحقیق در دانشگاه واندربیلت، به بخش انسان شناسی دانشگاه ماساچوست عزیمت کردم؛ در همان ابتدای ورود و پس از انجام برخی مطالعات، به این نتیجه رسیدم که فلسفه و روش در علم تاریخ هم ز جای کاری بس سترگ دارد و از این که ناگزیر کتاب را در این مرحله به اتمام می رسانم، به حمایت ناخرسند شدم. با این حال، امیدوارم دست کم بخش اندکی از نیازهای علاقه مندان به این حوزه را برآورده سازد.

کتاب حاضر از لحاظ عنوان و دغدغه‌ی کلی در فضای علم تاریخ در کشور پیش گام نیست. آثاری ارزشمند و خدای چند سال اخیر توسط مؤلفان و مترجمان کشور فراهم شده اند. کتاب هایی نظیر فلسفه تاریخ استنفورد و بنیادهای علم تاریخ مک کالا با ترجمه‌ی احمد گل محمدی، اصول تاریخ کالینگوود با ترجمه‌ی عبدالرضا سالار بهزادی و فلسفه‌ی تاریخ، روش شناسی و فلسفه‌ی تاریخی اثر جینعلی نوذری از آن جمله اند. چیزی که ممکن است در کتاب برای خواننده اندکی جدید باشد تعادلی یا ارتباطی است که سعی شده بین ابعاد روش شناختی و فلسفی در تاریخ لحاظ شود، هیاقتی که در دیگر آثار خود نیز پیوسته در نظر داشته‌ام؛ یعنی آشنا کردن علاقه مندان با چهارچوب‌های و رهیافت‌ها.

کتاب در یازده فصل تنظیم شده است. در شش فصل نخست مفاهیم و اصول، نوع شناسی تبیین، مبانی استدلالی، تاریخ تاریخ نگاری، پیوسته‌های تاریخی - تحلیلی و فراسوی رئالیسم پرداخته شده است. با آن که ادبیات نظری وسیعی در این زمینه در دسترس است، اما بیان ارتباط این ادبیات نظری با تاریخ یا اشارت هایی که بر این علم تاریخ و تاریخ نگاری دارد، چندان روشن نشده است. چهار فصل بعدی شیوه‌ی متفاوتی را دنبال می کنند. رهیافت ها و متفکرانی که در این فصل ها آورده شده اند، همگی بر سر یک نکته اتفاق نظر دارند: ضرورت بازگشت به ریشه ها برای دستیابی به معرفت رادیکال. باور به چنین ضرورتی هم در اگزیستانسیالیسم، پدیدارشناسی، پراگماتیسم، نظریه‌ی انتقادی و مطالعات فرهنگی دیده می شود و هم در فلسفه های پراکنده (دریدا، دلوز، ژیرک) و چپ نو (آگامبن و بدیو). به علاوه، همه‌ی آن ها کمابیش در چارچوب ماتریالیسم استعلایی

یا تجربه‌گرایی معناگرا می‌اندیشند که با دغدغه‌های مهم قرن حاضر که به عصر مغز نیز موسوم است، سنخیت دارد. مهم‌ترین مشخصه‌ی این عصر در رابطه با فلسفه، حرکت به سمت فلسفه‌ی زیستی، فلسفه‌ی عصب‌شناختی، فلسفه‌ی ذهن و فلسفه‌ی روان است که وجه مشترک آن‌ها را ترکیبی از نگاه ماتریالیستی و استعلایی به جهان تشکیل می‌دهد. جریان‌های مذکور، رادیکال (نه الزاماً در معنای مارکسیستی آن)، ماده‌گرا، دگرگون‌گرا، استعلایی (نه در معنای الهیاتی آن) و انسان‌گرا هستند. بر این اساس، بازگشت به انسان و مشخصه‌های این جهانی وی ستون اصلی این نظریه‌ها را شکل می‌دهد. فصل یازدهم نیز نگاه کلی دارد به مهمترین دغدغه‌هایی که کتاب در پی برداختن به آن‌ها بود.

در اینجا لازم می‌دانم از همه‌ی عزیزانی که به نوعی در ایجاد انگیزه در نویسنده و کمک، اتمام و نشر کتاب سهیم بوده‌اند، قدردانی کنم. حروف چینی و ویرایش اولیه دست‌نویس‌های من البته ناخوانا و بدخط بنده را برادرزاده‌ام، کاوان محمدپور، تقبل کردند؛ به‌ویژه که، کسان گفته‌ام و تبادل نظر حضوری در مورد مباحث کتاب نیز فراهم نبود. از کاوان عزیز صمیمانه سپاسگزارم و آگاهم که در به ثمر رسیدن این کتاب، دین زیادی بر گردن من دارند. دوست‌های بسیار خوب، مجتبی هوشمندی و دکتر نریمان محمدی عزیز، هم نسخه‌ی اولیه و هم فایل نهایی کتاب را با دقت و دلسوزی همیشگی مطالعه کردند و در رفع ایرادات و مشکلات آن بسیار کوشیدند. از ایشان بی‌نهایت سپاسگزارم. از دوست گرانقدرم، مقدم مهدوی که با تلاش و حوصله‌ی فراوان ویراستاری آن را به عهده گرفتند بسیار متشکرم. مدیر و مؤسس فاضل و خوش‌نشر انتشارات جدیدالتأسیس لوگوس، آقای دکتر سلطانی هستم که در این وانفسای روزگار، انتقال ترجمه‌پسند بازار نشر، با مهر و صمیمیت توأم با ژرف‌اندیشی و دوراندیشی، انتشارات را بر عهده گرفتند. ممنون ایشان هستم.

آماده‌سازی و نشر این کتاب هم‌زمان شد با حادثه‌ی دلخراش زلزله‌ی کرمانشاه و مرگ جانکاه بسیاری از هموطنان؛ برای تسکین خیال خویش نیز هم که شده کتاب حاضر را به یاد و خاطره‌ی این عزیزان سفرکرده تقدیم می‌دارم. درنهایت امیدوارم اثر حاضر از نگاه انتقادی و پیشنهادهای سازنده‌ی خوانندگان عزیز بی‌بهره نماند.